

Media i det ekonomiska kriget mot Kuba

Mediastyrd dollar: ett vapen i det ekonomiska kriget mot Kuba

En längre text som ger lite bakgrund till dagens situation med växlingskurser och valutahandel på Kuba. Fr.o.m. idag, 23 augusti, kan kubaner både sälja och köpa valuta på vissa växlingskontor. Vi får därför anledning att återkomma till ämnet lite mer i detalj längre fram, då man bara kunde sälja valuta när denna artikel skrevs.

Växelkurs på El Toque och Venezuelas erfarenhet av DolarToday

Onsdagen den 3 augusti satt många kubaner framför sina tv-apparater för att se ett av de rundabordsamtal som väckt mest förväntningar i år. I programmet tillkännagavs att en officiell valutamarknad skulle öppnas; till att börja med endast för köp av dollar och annan valuta. Växelkursen skulle vara något högre än den som gällde på gatan: 120 pesos för en dollar.

Staten, som fram till dess hållit en växelkurs på 24 pesos, skulle alltså konkurrera med den informella valutamarknaden för att försöka fånga upp en del av den valuta som kom in i landet via den begynnande turistströmmen, men som köptes och såldes "till gatupris", utanför banksystemet.

Kubas turistindustri var på grund av pandemin lamslagen i ca två år, vilket innebar att landet förlorade sin viktigaste valutakälla, och är fortsatt utsatt för ett ekonomiskt krig som ofta ignoreras i analyserna.

Den begränsade tillgången på hårdvaluta i landet märks på gatupriset på MLC [moneda libremente convertible ? fritt konvertibel valuta]. Butikerna som säljer i denna elektroniska valuta [man deponerar valuta på ett bankkonto och betalar sedan med ett betalkort] är källan till utbudet för den privata sektorn, handel och informella tjänster, så dess pris i pesos ? som är föremål för ständig spekulation ? påverkar kubanernas levnadskostnader. Kvällen före tillkännagivandet fluktuerade priset på MLC mellan 110 och 118 pesos.

Beslutet att staten skulle tillämpa "gatupriset" och även börja med att bara köpa valuta var ett kontroversiellt tillkännagivande som gav upphov till kritik och åsikter, eftersom många förväntade sig att staten även skulle sälja och det till en lägre kurs för att tvinga ner priset på gatan, vilket i sin tur skulle ge en lättnad i familjeekonomin.

Förväntningarna byggde i hög grad på uppfattningen att staten har stora mängder kontanter i dollar, som den får in via MLC-butikerna, men att USAs blockad gör det mycket svårt att använda den i internationella transaktioner, vilket man i hävdade juni 2021 när man slutade acceptera denna valuta i bankerna.

Om införandet av gatans växelkurs är ett misstag eller en framgång kommer snart att visa sig.

Man måste dock fråga sig: vad är "gatupriset", hur fastställs det, hur tillkännages det, och vilka icke-ekonomiska faktorer påverkar det? Den på Kuba idag mest använda källan för växelkursen "på gatan" är den som dagligen publiceras på sajten El Toque. Det är enkelt och snabbt och har blivit en vanlig metod för många kubaner.

Vad är då El Toque?

Det är ett "oberoende" digitalt medium, politiskt i öppen opposition mot den kubanska regeringen. Det bildades 2014 av nederländska RNW Media, tidigare Radio Nederland, som ville skapa journalistiska projekt på Kuba fristående från Kubas institutionella press.

För att få fram ytterligare medel skapades senare den polskregistrerade Fundación Más Voces, som enligt sajten får medel från Velocidad Fund, MEEDAN och International Fact-checking Network. Velocidad-fonden lanserades 2019 och förvaltas av International Center for Journalists (ICFJ). Den har en budget på 1,5 miljoner USD som ska fördelas mellan tio utvalda digitala medier i Latinamerika. På listan över bidragsgivare till ICFJ finns bl.a. USAs utrikesdepartement och USAID.

Washingtonbaserade Freedom House, som fördelar medel från USAs regering och som i årtal har stött kubanska dissidenter, finns också med på listan. 2022 delade Freedom House ut sitt frihetspris till Luis Manuel Otero Alcántara och Maykel Castillo Pérez, alias Maykel Osorbo. Samtidigt presenterades kategorin Ledarskap som en hyllning till Carl Gershman, grundare och ordförande för National Endowment for Democracy (NED). Freedom House leddes under 2000-talet av tidigare CIA-chefen James Woolsey.

MEEDAN är en IT-plattform för hantering av nyhetsmaterial för Afrika och Mellanöstern. Den skapades i slutet av 2000-talet under den s.k. arabiska våren som en automatiserad översättningstjänst av artiklar på engelska och arabiska. Därefter lokaliserades och publicerades material om viktiga frågor för den sociala stabiliteten i olika länder i regionen, inklusive hälsofrågor under pandemin. 2019 togs tillsammans med USAID initiativ till ett program för information via sociala medier i Kenya. Den övervakar och utplaceras för närvarande material på Twitter inriktat på länder som Irak, Iran och Hongkong.

International Fact-checking Network är en finansieringsplattform som förvaltas av stiftelsen med samma namn, med kapital från YouTube och Google News Initiative. 1 miljon USD fördelas mellan 22 projekt för digitala medier i 12 länder, av vilka El Toque enligt den offentliga fördelningsrapporten fick 30 510.

El Toque har utan tvekan varit en av de "oberoende" digitala medier som bäst dragit nytta av de talanger som utbildats vid Kubas universitet. Tack vare tilldelade medel kan de anställa journalister, formgivare, webbansvariga och andra som instämmer i deras redaktionella linje och betala löner som institutionella medier omöjligt kan erbjuda. Den kan också attrahera genom att ta upp frågor i det kubanska samhället som de senare vanligtvis håller tyst om eller endast tar upp sparsamt. Detta gör El Toque till ett dynamiskt och expansivt medium som kan skapa podcasts, videor, forum för opinion och debatt om juridiska och ekonomiska frågor ? som är sällsynta eller obefintliga i den institutionella pressen ? och som bygger på den kubanska statens egen offentliga agenda, om än med en tydligt regeringsfientlig inriktning.

Hur började El Toque publicera växelkurser?

I juli 2020 meddelade Kubas regering, ekonomiskt kvävd av bristen på hårdvaluta efter nästan ett år utan turism och utan att kunna upprätthålla pesons köpkraft, att man började sälja basvaror, kläder, toalettartiklar och livsmedel i MLC, en elektronisk samlingsvaluta, som redan hade föregåtts av försäljning av vit- och byggnadsvaror. En svart marknad för MLC växte genast fram, vid sidan av den som redan fanns för dollar och andra valutor. Priset på MLC blev då strategiskt, eftersom man utifrån den försåg privata matställen med råvaror, transportörer med reservdelar och det breda nätverket av hamstrare och återförsäljare som agerade i maskopi med butiksanställda, något som i årtal tolererats i det kubanska samhället.

MLC blev nyckeln till de mest grundläggande varor, samtidigt som den sätter priset på den informella importen, vilket är det sätt som många får tag på teknik, mediciner, kläder, skor och andra nödvändiga varor.

Priset på referensprodukter, som endast säljs i MLC, som t.ex. öl och andra alkoholhaltiga drycker, mjöl till privata bagerier m.m., började stiga okontrollerat eftersom det var kopplat till den allt högre svarta MLC-kursen.

När flygplatserna öppnade igen och migrationen ökade steg efterfrågan på dollar ytterligare till en nivå som den begynnande turistströmmen inte kunde täcka. Eftersom den ohejdbara prisökningen orsakade allt större oro bland befolkningen blev MLC-kursen inte bara ekonomiskt utan också politiskt viktig.

Det var då El Toque började publicera växelkursen på den svarta marknaden, med ett genomsnitt beräknat på det som erbjuds i annonser på Revolico och andra liknande sajter. Man skapade en produkt som inte funnits tidigare, genom att samla information som tidigare var spridd på köp- och säljsidor, Facebookgrupper och Telegramkanaler och lägga den på ett enda ställe: "El Toque-kursen".

För de politiska intressen som El Toque representerar ? dvs. dess finansiärers, som är desamma som upprätthåller blockaden mot vårt land ? är det mycket viktigt att på Kuba befästa ett verktyg för att påverka och råda över växelkursen på gatan. Att råda över dollarkursen i ett land är att råda över dess ekonomi och därmed dess politiska stabilitet.

För att förstå detta är det nödvändigt att titta på hur kontrollen av information om dollarkursen blev ett vapen i det ekonomiska kriget i ett land som redan utsatts för detta: Venezuela.

Venezuelas centralbank fastställer, precis som sin kubanska motsvarighet, en officiell växelkurs för sin valuta bolívar, vilken naturligtvis inte är den som tillämpas på gatan. I årtal har dollarkursen på gatan stadigt stigit i takt med att oljepriset fallit och kapitalflykten ? i avsikt att försvaga den venezuelanska ekonomin ? ökat. Detta kunde ses på olika växlingskontor vid gränsen till Colombia, i den colombianska staden Cúcuta, där många venezuelaner köper colombianska pesos som de sedan växlar till dollar. Denna växelkurs kallades "parallell dollar". Med dessa valutor som köpts till inofficiella priser smugglades basprodukter och livsmedel av s.k. bachaqueros, vars kontroll påverkade venezuelanernas vardagsliv och fick löner i bolívar att tappa köpkraft. För detta ändamål skapades 2010 sajten DolarToday.

DolarToday drivs från USA och dess ansikte utåt är Gustavo Díaz, en venezuelansk f.d. militär och oppositionsledare bosatt i USA och som deltog i kuppen mot president Hugo Chávez 2002. Han ingick i kuppledaren Pedro Carmonas militära team under dennes korta regering.

På samma sätt som El Toque konsulterar Revolico ringer DolarToday flera gånger om dagen till växlingskontor i Cúcuta och fastställer en snittkurs för dagen. Sajtens ledning sa till BBC 2016: "Vi bara återspeglar den parallella marknaden. Vi dikterar inte penningpolitiken och trycker inte pengar.?"

Med tiden blev dock rollerna ombytta och växlingskontoren började använda DolarToday som källa. Skälet är mycket enkelt: att penningväxlare fastställer en kurs på grundval av ökat eller minskat omlopp av dollar, det ekonomiska läget, utbud och efterfrågan etc. ? vilket Revolico gör ? innebär en subjektiv övning av tvivelaktig definition.

Det DolarToday gjorde ? liksom El Toque ? var att framställa sig själv som en källa och ge riktlinjer i stället för information. Snart var det DolarToday som styrde växelkursen i Venezuela. Dess roll i det ekonomiska kriget var att se till att den onda cirkeln mellan sajten och växlingskontoren hela tiden skulle höja kursen och hålla den så hög som möjligt.

För att få en uppfattning om hur stor snedvridning DolarToday överförde till den venezuelanska ekonomin: självaste BBC uppgav att medan den venezuelanska staten fastställde växelkursen till 10 bolívar för en dollar, publicerade DolarToday kursen 1 000 bolívar. Plötsliga höjningar på tiotals bolívar från en dag till en annan, till och med tusentals på några veckor, med det kaos som detta skapar, ingår i DolarTodays repertoar. Under 2017 höjde de priset på dollar från 1 400 till 4 500 bolívar på bara en månad.

I en rapport från 2016 bekräftade CEPAL (Ekonomiska kommissionen för Latinamerika) att DolarToday snedvrider valutamarknaden genom att skapa "större volatilitet, osäkerhet och ogrundade förväntningar om en värdeminskning av bolívar gentemot dollarn?". Samma år förklarade den venezuelanske ekonomen och kongressledamoten Ramón Lobo i en intervju med

Telesur att DolarToday redan då hade "fått fäste i venezuelanernas fantasi för att skapa ett snedvridet ekonomiskt scenario".

Kort efter sin tillkomst började DolarToday publicera nyheter, egenproducerade videor och diverse annat riktat mot regeringen. Informationssidan för valutahandel blev ett mediautbud, medan det på Kuba är tvärtom, mediautbudet blir en valutainformatör. Men i det venezuelanska fallet blev det möjligt för sajten att för internationell press framställa sig som ett offer när anklagelser om ekonomisk terrorism började komma, och hävda att den var ett oberoende medium som regimen försökte censurera och så framställa sig som en försvarare av yttrandefriheten.

2015 väckte den venezuelanska regeringen talan i en USA-domstol mot DolarToday för finansiell cyberterrorism. Naturligtvis utan resultat.

Det är uppenbart att i det mediala och ekonomiska kriget mot Kuba är El Toque en anpassning av vad som redan har praktiserats i Venezuela med DolarToday.

En medial dollar skapas i tre steg: **Fas 1** är insamling och sammanställning av information. I detta skede konsulteras olika källor, som Revolico, och man fastställer en siffra och en daglig publikation utifrån detta. **Fas 2** är systematisering. Nu börjar både köpare och säljare bli vana att konsulterar sajten. Vid det här laget har den etablerat sig som den viktigaste källan till dagens växelkurs. Den som har några dollar eller annan valuta att sälja är nästan tvungen att konsultera den för att ta reda på hur mycket han eller hon ska begära. Nu är allt klart för **Fas 3**: kontroll av växelkursen. Det är redan denna sajt som fastställer kursen för annonsörer och dess operatörer har tillräckligt inflytande för att kunna höja eller sänka som de vill. Kursen är den som de fastställer.

Om de bestämmer sig för att nästa dag höja den med 5 eller 10 procent kan de göra det. Om de vill få den att öka med 50 procent på en månad kan de också göra det. Om målet är att fördubbla kursen på mindre än tre månader ? vilket skulle skapa kaos i vilken ekonomi som helst ? kan de göra det. Växlingskursen är därmed helt och hållet medialt driven.

På Kuba befinner vi oss i Fas 2 och är på väg in i Fas 3

Med långsam tillväxt inom turismen, försvagad export, ett magert inflöde av råvaror, energikris och USAs blockad, kommer de flesta kubaner att ha alltmer akuta situationer att oroa sig för, överväldigade av att inte kunna köpa det mest grundläggande, och vår regering är under press för att med knapp tillgång till utländsk valuta hålla allt flytande och måste fatta svåra beslut med alla vägar framför sig fyllda av faror.

Det återstår att se om det blir bättre eller sämre för oss att konkurrera med gatukursen, som omedelbart översteg den som staten meddelat. Vad som står klart är att det knappast kan leda till något positivt om man överlämna makten över växlingskursen i vårt land till en webbplats tillhörande samma personer som blockerar oss.

Javier Gómez Sánchez, La Bufa Subversiva 220816
(Övers/red: CV)

El dólar mediático: Un arma para la guerra económica contra Cuba

Javier Gómez Sánchez har examen i Audiovisuell kommunikation. Film- och tv-producent, regissör och manusförfattare. Utbildad vid Instituto Superior de Arte, ISA, i Havanna.